

Toronyerdő Szakolczay Lajos:
Párbeszéddek –
Perbeszéddek,
Magyar Napló, Bp.,
2010.

Tolakodik a hasonlat: Szakolczay Lajos beszélgető könyve, a *Párbeszéddek és perbeszéddek* olyan, mint Barcelona leghíresebb épülete, a Sagrada Família, csupa toronyból áll és befejezetlen.

Ki tudná megmondani, hogy a huszonnégy interjúalanyon kívül (ő a huszonötödik, vele Kődöböcz Gábor beszélget) még hány kiváló gondolkodót, hány nagyszerű stílusművészt tudott volna megszólítani? Kár sajnálkozni, egy könyv méreteiben véges, valahol félbe kellett szakítani. De vissza a hasonlathoz!

A Sagrada Família, vagyis a Szent Család barcelonai menhelye azért izgalmas, felkavaró élmény, mert nem félbehagyott torzó, hanem örök továbbgondolásra szánt remekmű (1884-ben tervezte Gaudí), így – Madách-i szóval – a végtelenség érzetét kelti. Minden kor hozzáad valamit, de nem az utolsó téglát, nem az utolsó kőműves kanná maltart, hanem a toronyerdő egy-egy égbe nyúló Isten-ujját, vagy éppen egy, a termékenységet megjelenítő torony-fiókat.

Ezt cselekedte Szakolczay Lajos is. Tornyt torony mellé (elé, mögé) állított, hogy onnan messze lásson, hogy onnan mi is fürkészni tudjuk a horizontot. Igaz, hiányérzetünk is támad, miért nem került bele ez is, miért nem az is...

De jól van ez így. Ki látott befejezett cseppkőbarlangot?

Költők, prózáírók, énekesnők, szerkesztők, világcsavargó életművészek, szakírók, egyetemi tanárok, képzőművészek Szakolczay beszélgető partnerei, és mi, olvasók kapkodjuk a fejünket, és nem tudjuk, hogy a riporter (nevezzük ez esetben annak) kérdéskultúrája sokkal-e jobban, kábít el eszméletvesztésig, vagy pedig a válaszok özöne csap át, mint szökőár, a fejünk fölött?

Hol lassú folyású töprengésbe sodródunk (ilyenkor meditálunk, merengünk néhány percig), hol elvakít a gyémántköszörű szikracsóvája, hol fulladozunk a gondok, gondolatok terhe alatt. Egyetlen lélekállapotot zár ki Szakolczay, és ez a közömbösség. Ez a toronyerdő, ennek a csodás szellemi építménynek minden csúcsa nemzetünk, sorsunk, nyelvünk, kultúránk (be nehéz leírni ezeket a szavakat!) fölötti virrasztásra kényszerít: ennek a nagy családnak minden tagja, de mint művész-közösség egy egységként is, soha véget nem érő, Vajda János-i értelemben vett virrasztásra hív meg mindnyájunkat. A könyvcím második szava azonban figyelmez-

tet: nem siralomházban vagyunk, nem hintünk port a fejünkre, Canossa-járásra sem biztat a szerkesztő-szerző, ellenkezőleg: eszünkbe juttatja a 35. zsoltár részletét: „Perelj, Uram, perlóimmal!”

Mintha semmi sem változott volna, mintha állandósult volna a Mohács utáni kor, a „minden időben” érvényes küzdelemre most is szükség van. Mindenekelőtt a szépért, jóért, nemesért való perlekedés aktuális; ember-léptékű gond gyűrődik, hömpölyög, gomolyog az első, méretében is a leghosszabb, ötvenoldalas Csoóri-interjúbán. Ez határozza meg az egész könyv karakterét, így, ilyen hangütéssel csak Bartók indítja dübörgő zeneműveit: „Van a magyar irodalomban egy szikla, egy biztos pont. Csoóri Sándornak hívják.”

Tovább nem lehet idézni sem a kérdező, sem a választ adó szövegét, hisz akkor le kellene másolni a csaknem ötszáz oldalas könyvet. Azt viszont ki kell jelteni a kezdet kezdetén, hogy Szakolczay nem ismer álnagyságot, könyörtelenül irt ki minden hamis mítoszt, fölűgja a kanonizált trendeket, és csak két dologra figyel: az alkotó tehetségre és az írásra. Az írás morális és esztétikai erejére, súlyára. Itt a legnagyobb az egybecsengés, az összhang, a harmónia a kérdező és az interjúalany között. Sorsunk, történelmünk velejéig hatolnak, s Csoóri viszszenyúl lényegkereső hevületében a nagy *poeta doctus*-hoz: „Mindezekhez földézek neked egy babitsi gondolatot. Babits azt mondja, hogy a magyar drámai hősök igazi bűne nem a cselekvés, hanem a mulasztás.” (49)

Mottója is lehetne az egész kötetnek, sőt Szakolczay lázas oknyomozó stílusát, minden irányban pillantó tekintetét is jellemzi. Csak éppen ezt a legnagyobb bünt ne kövessük el! A mulasztást! Ne legyen úr rajtunk a tunyaság, a slamposág, a trehánytság, ne rángasson vissza minket a közömbösség a középkorba, váljunk végre modern európai nemzeté. Szakolczay tesz manapság a legtöbbet azért, hogy legyen Magyarországon, legyen a Kárpát-medence magyarok lakta területein irodalmi élet, legyen pezsgés, pangó víz helyett forrás, tapadós köd helyett vibráló verőfény.

Üres kijelentésekkel nem lehet megközelíteni a templomot, Szakolczay-módra kell mélyfúrásokat végezni, csak az ő polihisztor-képzettségével, őt követve tudjuk megközelíteni Ágh István pompás, lassú áramlású költészetét (oldalpillantásukba belefér a báty, László világa is), Nagy Gáspár ma is kísértő lélekvandorlását, Buda Ferenc táltos igéit, Határ Győző „világszínházát”, végtelenbe sorjázó verssorait és az abból kisugárzó világ világosságát, a *Pokolbéli víg napjaim* (világ)hírű szerzőjét, Faludy Györgyöt (egyetlen nagy ívű alkotás, amelyet Szakolczay kötetébe szerkeszt, az egy Faludy-vers: *Óda a magyar nyelvhez*), Csorba

Győző éber fegyelmét-rendjét, Kalász Márton tisztaságát, „finom csöndjét”, Szilágyi Domokos vitustancát, végóráit – Nagy Mária révén –, Lászlóffy Aladár világkultúráját, Orbán Ottót, a „megátalkodott magánzót”.

A felsorolások a stílus sírásói, tollbokrétás temető legényei, de ez esetben elkerülhetetlen, el kellett jutni – még egy szerény könyvszemlében is – Szokolczay „Sagrada-családtagjai” címszavas megnevezéséig.

De egy-két kulcsmondat fölött sem száguldozhat tovább az olvasótekinet: „Mert az aktív emlékezet akarva-akaratlan is magatartásforma” – bomlik ki Szokolczay Lajos legfontosabb kijelentése a Lászlóffy Aladárral folytatott beszélgetésből; ez tehát a cél („Ment-e / A könyvek által a világ elébb?” / V. M.), ezért folyik ez a mesei méretekre szabott disputa, ezért született meg e beszélgetőkönyv; a költőnek „a világot kell átáramoltatni magán” – ezt már Orbán Ottó mondja –; ezt a magatartásformát emeli fel, mint az Úr testét, minden költő, mert ez a megfoghatatlan valami életmodell, amely nélkül értelmetlenné válik a lét.

És aztán a prózáírók! Az emlegetett lírikusok is írtak jó prózát (Faludy, Lászlóffy), de a Szokolczay-kötet vérbeli prózáírója Sánta Ferenc és Cseres Tibor.

Véletlen? Törvényszerű? Mindkét beszélgetés „túlsgósan a történelemre kihegyezett” dialógus, és valószínűleg azért van ez így, mert megszoktuk, hogy epikai hitel nélkül nehéz kibontakozni egy prózáírónak.

De nem távolodnak el ők sem a morális cselekvés, sem az értelmes létezés kódexétől. Milyen természetesen hullanak a szavak, Sánta Ferenc szavai még egy rögtönzött interjú szövegében is! „...ha nemzetem nem érzi jól magát, én sem érezhetem jól magamat”.

És itt, ezzel már vissza is kanyarodtunk oda, ahonnan elindultunk. Szokolczay a Csoóri Sándorral folytatott beszélgetését készíti elő az etika, az erkölcs ígéivel, parancsszavaival: „Ha mi nem tudjuk egyé forrasztani a nemzetet, magunkra vessünk. Ő attól erős, mert hisz a cselekvő erkölcs mindent fölülmúló hatalmában.”

Tamásitól tudjuk: még a feltámadásnak is erkölcsösnek, etikusnak és méltányosnak kell lennie, különben megette a fene az egészét.

*

Szokolczay Lajos további kalandjainak a követése már az olvasó részéről is kicsapongással ér fel. Szellemi kicsapongással. Otthon van ő a zenében, ragyogó traktát folytat Rost Andrea és Szüle Tamás operaénekesekkel, és – ez a legvakmerőbb vállalkozása – saját feleségével, Faragó Laurával is. Ebben követni nem tudjuk, de csodálni igen.

Zenetörténeti, zeneelméleti tudásánál már csak egy van nagyobb, hatalmasabb: képzőművészeti tájékozottsága. Erre szakosodott Szokolczay, ha egy polihisztor szakosodásra egyáltalán képes, habár az is zene; a fények, a színek, a formák zenéje.

Korniss Dezsővel, Sulyok Gabriellával, Petrás Máriával kis magyar képzőművész történetet hoz össze, a grafika, a rajz, a kerámia boszorkányos, izgalmas, laikus számára is érdekfeszítő világát. Minden áthallásos itt, minden képlékeny, csupán egy szilárd talapzat létezik: a látás, a meglátás képessége. Ezt variálja Szokolczay, talán ez a kedvenc szava, ebből jön a látó, a látnok, s van képessége arra, hogy láttassa azt, ami hallható, s hallhatóvá tegyen mindent, ami csak látszik.

Ezt nevezik a művészetek interferenciájának.

Ha befejezetlen a könyve, ha száz ragyogó portré kívánczozna még ide, ez a jegyzet is megszakadhat itt.

(Egyetemi tanárokkal, szerkesztőkkel is folytatott dialógust!)

Ködöböcz Gábor amúgy is sarkítottan hommage-ot fogalmaz, amúgy is Szokolczay-dithürambuszt mond: csak azzal lehet zárni ezt a recenziót:

„Szokolczay Lajos öntörvényű, szuverén, a Németh László-i léleklángra és saját növéstervére figyelő ember, aki a misszióként megélt munkavégzés közben a konfliktusokat is becsülettel vállalja.”

Azért tegyük hozzá: romlás ellen való ír egész élete és eddigi ágas-bogas életműve. Szerencsére még csak hetvenéves.

Hegedűs Imre János

Lourdes-i Mária (aranyozott bronz, 1993)